

УДК 351

*А. А. Лукіячук,
аспірант Міжрегіональної академії управління персоналом*

РЕСУРСОЗАБЕЗПЕЧЕНІСТЬ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ТА ВПЛИВ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ НА ФОРМУВАННЯ ЇЇ СКЛАДОВИХ ЕЛЕМЕНТІВ

*Anatolij Lukijančuk,
postgraduate student of the Interregional Academy of Personnel Management*

RESOURCE SAFETY OF THE AGRICULTURAL SECTOR AND THE INFLUENCE OF GOVERNMENTAL REGULATION ON THE FORMATION OF ITS COMPONENT ELEMENTS

Зазначено, що державне регулювання складу ресурсів і ресурсних умов виробництва має базуватися на принципі необхідності включення всіх чинників, що впливає на виробництво продукції. Зазначено, що сутність аграрного ресурсного потенціалу як цілісного системного об'єкта виражається з одного боку, в інтегральних властивостях і функціях системи (на відміну від властивостей і функцій її компонентів і підсистем); з іншого - у вигляді відносної автономності. Визначено, що державне регулювання аграрного сектору і ресурсного потенціалів регіонів можливо використовувати принаймні два різних підходи: традиційний відтворювальний (виходячи з аналізу факторів виробництва, «замикаючим» показником тут є «потужність» системи, випуск) і поведінковий (реакція системи на зміну кон'юнктури - «виклик-відповідь», характеристикою тут виступає стійкість основних параметрів і здатність до зростання і розвитку). Запропоновано потенціал, розглядати як систему конкурентних переваг і відповідно слабкості регіону. При цьому вводиться динамічна складова - оцінка перспективних можливостей території, необхідна для розробки механізму нарощування конкурентних переваг та нівелювання слабких сторін, - стратегія маркетингу. Перспектива оцінюється в двох аспектах: для зовнішніх і для внутрішніх факторів. Відповідно загальний рейтинг території пропонується складати з рейтингів поточного стану і перспективи. Обґрунтовано під державним регулюванням розвитку аграрного ресурсного потенціалу галузі та регіону розуміти сукупну величину реалізованих і нереалізованих можливостей результативного і продуктивного використання ресурсів в процесі задоволення різноманітних державних, громадських, бізнес потреб.

It is noted that state regulation of resource composition and resource conditions of production should be based on the principle of the need to include all factors affecting the production of products. It is noted that the essence of agrarian resource potential as a holistic system object is expressed on the one hand in integral properties and functions of the system (in contrast to the properties and functions of its components and subsystems); on the other - in the form of relative autonomy. It is determined that state regulation of the agrarian sector and resource potential of regions can use at least two different approaches: the traditional reproductive (based on the analysis of factors of production, the "closing" indicator here is the "power" of the system, output) and behavioral (the reaction of the system to change the conjuncture - "call-response", the characteristic

here is the stability of the main parameters and the ability to grow and develop). The potential is proposed, considered as a system of competitive advantages and, accordingly, the weakness of the region. At the same time, a dynamic component is introduced - an assessment of the prospective opportunities of the territory necessary to develop a mechanism for enhancing competitive advantages and leveling down the weaknesses - a marketing strategy. The perspective is evaluated in two aspects: for external and for internal factors. Accordingly, the overall rating of the territory is proposed to comprise ratings of the current state and prospects. It is grounded under the state regulation of development of agrarian resource potential of the industry and the region to understand the aggregate value of realized and unrealized possibilities of effective and productive use of resources in the process of satisfaction of various state, public and business needs.

Ключові слова: державне регулювання, ресурсозабезпеченість, аграрний сектор, інтегральні властивості, перспективні можливості території, рейтинг території, продуктивне використання ресурсів.

Keywords: state regulation, resource provision, agrarian sector, integral properties, prospective territories, territory rating, productive use of resources.

Вступ.

Державне регулювання зростання виробництва сільськогосподарської продукції сприяє не стільки нарощування абсолютного рівня ресурсозабезпеченості господарств і регіонів, скільки, в першу чергу, розвиток їх інтегральної здатності забезпечувати потрібний зростання. Якщо ресурсозабезпеченість галузі відображає кількісну наявність ресурсів, то ресурсний потенціал фіксує їх інтегральну здатність та можливості. Подолання сформованої неоднозначності тлумачення аграрного ресурсного потенціалу в деякій мірі може сприяти таке формулювання, де державне регулювання розвитку аграрного ресурсного потенціалу визначають, як механізм якісних і збалансованих природних, біологічних, матеріальних і трудових ресурсів, в процесі взаємодії яких реалізується їх інтегральна здатність виробляти конкурентоспроможні обсяги і види продукції. Поняття «ресурсний потенціал» можна застосувати до всіх галузей. Слово «аграрний» якраз і характеризує цю приналежність.

При наявності безлічі різноманітних уявлень про аграрно ресурсний потенціал особливе значення для однозначного його обчислення мають вибір і визначення складових елементів. В даний час для відображення потенціалу господарств і регіонів на основі показника їх ресурсозабезпеченості залучаються в самих різних поєднаннях земельні, матеріальні, трудові і фінансові ресурси. Крім того, робляться спроби обґрунтувати правомірність використання в цих цілях даних про спеціалізації і концентрації виробництва, рівні рентабельності, управління та тощо.

На наш погляд, державне регулювання складу ресурсів і ресурсних умов виробництва має базуватися на принципі необхідності включення всіх чинників, що впливає на виробництво продукції.

Відповідно до теорії факторного аналізу про аграрно ресурсний потенціал з достатнім ступенем вірогідності можна судити по характеристикам його головних складових елементів. На першому етапі дослідження їх кола можна встановити шляхом поділу всього безлічі ресурсів, що застосовуються у виробничих процесах, на дві групи - об'єктивні і суб'єктивні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Основи вивчення і використання механізмів державного регулювання ресурсозабезпеченості аграрного сектору, механізмів забезпечення продовольчої безпеки закладені в працях багатьох відомих фахівців серед них: М. Андрушко, Л. Балабанова, О. Гудзинський, О. Гумен, К. Голікова, М. Гребенюк, А. Гатаулин, А. Діброва, О. Красноруцький, С. Кваша, Т. Лозинська, Є. Майовець, Л. Мармуль, О. Могильний, М. Одінцева, Б. Панасюк, Т. Приймак, І. Румик, Л. Страшинська, А. Ульянченко, О. Чернієнко, О. Шевченко, В. Щербань, О. Щекович, В. Шкаберін

Водночас ряд питань потребують уточнення, глибшого аналізу та врахування постійних змін інструментів державного регулювання ресурсозабезпеченості аграрного сектору.

Постановка задачі.

Метою статті є визначення ресурсозабезпеченості аграрного сектору та впливу державного регулювання на формування її складових елементів, а також внесення пропозицій щодо їх удосконалення.

Результат.

Об'єктивні чинники виробництва, якими володіють господарства та регіони, в основному зумовлюють величину їх аграрного ресурсного потенціалу. Об'єктивні чинники сільськогосподарського виробництва - це основа формування і необхідна умова функціонування всієї сукупності ресурсів галузі. До суб'єктивних факторів відносяться організаційні чинники застосування ресурсів у виробничому процесі. До об'єктивних факторів необхідно відносити ті ресурси, джерела створення яких знаходяться поза досліджуваної виробничої системи і надходять в неї з боку,

накопичуючись і споживаючи тут в певних розмірах. В цілому по сільському господарству до їх числа можна віднести земельні та трудові ресурси, основні виробничі фонди, а з оборотних коштів виробництва-мінеральні добрива, електроенергію, покупні концентровані корми і деякі інші складові елементи, які не є безпосереднім результатом трудової діяльності працівників сільського господарства [4, с. 11].

Отже, сутність аграрного ресурсного потенціалу як цілісного системного об'єкта виражається з одного боку, в інтегральних властивостях і функціях системи (на відміну від властивостей і функцій її компонентів і підсистем); з іншого - у вигляді відносної автономності.

Ресурсозабезпеченість господарств і регіонів характеризується співвідношенням конкретних видів ресурсів. Воно не є випадковим, а відображає певну ступінь збалансованості їх кількісних і якісних характеристик. Однак структура комплексу ресурсів сільського господарства в фізичному вираженні ідентична структурі ресурсного потенціалу. Чим досконаліші інтегральні властивості ресурсів, тим менший фізичний обсяг їх потрібно для виробництва.

Таким чином, структура аграрного ресурсного потенціалу визначається не співвідношенням фізичних обсягів наявних (використовуваних) ресурсів, а часткою їх інтегральних властивостей в сукупній величині потенціалу як окремих господарств, так і в галузі в цілому [8].

Державне регулювання ресурсозабезпеченості аграрного сектору трудовими, земельними ресурсами і капіталом (в матеріально-речовій і грошовій формах), що формують його потенціал має різноспрямоване значення, а темпи її зміни в кожному господарстві та регіоні складаються по-різному. Випереджаюче зростання або значне зниження інтегральних виробничих властивостей окремих видів ресурсів призводить до зміни структури потенціалу в цілому [6]. Таким чином, величина і структура потенціалу сільського господарства встановлюються в процесі динамічного розвитку взаємопов'язаних ресурсів.

Таким чином, державне регулювання аграрного сектору і ресурсного потенціалів регіонів можливо використовувати принаймні два різних підходи: традиційний відтворювальний (виходячи з аналізу факторів виробництва, «замикаючим» показником тут є «потужність» системи, випуск) і поведінковий (реакція системи на зміну кон'юнктури - «виклик-відповідь», характеристикою тут виступає стійкість основних параметрів і здатність до зростання і розвитку).

У зв'язку з цим зазначено, що різна пристосованість регіонів пов'язана з різними функціями ринку - розподілом і творенням. Ці дві різні функції ринку є найважливішим диференційованою ознакою або фактором різної пристосованості територій. Кожна з цих функцій вимагає особливої поведінки економічних агентів: творчого, підприємливого і пристосувального (йди адаптаційного) [1, с. 497]. Ці економічні типи змінюють один одного в просторі і часі. Державне регулювання ресурсозабезпеченості аграрного сектору при кожній зміні вимагає певної нової економічної середовища з особливим набором факторів і з новими технологіями, формуючи тим самим новий тип регіону.

Нерівність регіонів вага в більшій мірі стає проблемою різного ступеня динамічної конкурентоспроможності, що відображає різні потенційні можливості регіонів перебудуватися відповідно до нових умов. Звідси випливає висновок, що нова стратегія регіонального розвитку «знизу» повинна будуватися на основі розуміння і підтримки розвитку регіонів з урахуванням їх здібностей до інновацій і місця в структурах виробництва і збуту на внутрішньому (регіональному), національному (внутрішньо-українського) і зовнішньому (міжнародному) ринків.

Потенціал, отже, необхідно розглядати як систему конкурентних переваг і відповідно слабкості регіону. При цьому вводиться динамічна складова - оцінка перспективних можливостей території, необхідна для розробки механізму нарощування конкурентних переваг та нівелювання слабких сторін, - стратегія маркетингу. Перспектива оцінюється в двох аспектах: для зовнішніх і для внутрішніх факторів. Відповідно загальний рейтинг території пропонується складати з рейтингів поточного стану і перспективи [3, с. 126]. Останній, в свою чергу, складається з оцінки перспектив динаміки внутрішніх і зовнішніх факторів розвитку території. Однак оцінка перспектив має формальні ознаки і може бути виведена, як правило, лише на основі експертних оцінок. Таку оцінку правомірно здійснювати і для окремих підприємств або господарських структур.

Визначальну основу справжніх можливостей використання ресурсів у господарській діяльності, їх дійсні кордону максимально досяжних масштабів результативності я продуктивності слід шукати в науково-технічному і соціальному прогресі, ступеня їх матеріалізації на практиці. Гармонійне поєднання досягнень науково-технічного прогресу, подальша гуманізація і екологізація господарської діяльності є найважливіші складові нарощування потенціалу галузі та регіону [2, с. 133].

Вплив природних умов на сільське господарство істотно посилюється під впливом науково-технічного прогресу, який забезпечує:

використання для виробництва того чи іншого виду сільськогосподарської продукції раніше недоступних природних ресурсів;

розширення ареалів виробництва певних видів продукції шляхом освоєння нових культур і сортів, виведення нових порід тварин;

застосування адаптивних систем землеробства і тваринництва, що включають комплекс технічних, технологічних, біологічних і організаційно-економічних заходів, орієнтованих на максимальне пристосування до конкретних умов природних зон.

Отже, під державним регулюванням розвитку аграрного ресурсного потенціалу галузі та регіону розуміється сукупна величина реалізованих і нереалізованих можливостей результативного і продуктивного

використання ресурсів в процесі задоволення різноманітних державних, громадських, бізнес потреб [7].

Для розуміння глибинної суті процесів формування та використання державного регулюванням розвитку аграрного ресурсного потенціалу вельми змістовним є чітке розмежування понять «розвиток» і «зростання», що до останнього часу не проводилося.

У зв'язку з тим, що в Україні і в її регіонах перехід до ринкових відносин здійснюється нерівномірно і суперечливо, в економічній літературі відсутня термінологічна консенсус щодо цих понять.

Висновки.

Слід зазначити, що розгляд питання про співвідношення понять зростання і розвитку є, по суті, проблемою не термінологічного характеру. З одного боку, ці два поняття можуть бути зіставлені один з одним за широтою охоплених ними явищ. У ряді випадків позначають їх терміни мають властивість взаємозамінності, що свідчить про те, що їх зміст до певної міри перетинається. З іншого боку, незважаючи на деяку спільність, кожен з цих термінів має вельми самостійну, специфічну смислове навантаження. На наш погляд, система опису державних процесів в країні приймає такий вигляд, в якому відбивається наростання складності як самих процесів, так і методики їх вивчення: зростання - розвиток - модернізація. У цьому ряду є ще один суттєвий аспект - зростання ролі якісних моментів зміни на протигагу чисто кількісним, а також підвищення значення не спонтанно і екзогенних факторів (політична система і міжнародні умови) на протигагу внутрішнім, автономним процесам, що генерується національним відтворенням самим по собі [5, с. 22].

З відмінності між цими двома процесами економічної динаміки випливає, що апробовані на дослідженні розвинених країн формалізовані математичні моделі і теорії економічного зростання можуть бути застосовані для аналізу і прогнозування соціально-економічних процесів і ресурсного потенціалу регіону з великими обмеженнями. Якісна та формаційних однорідність соціально-економічних систем розвинених країн дозволяє у багатьох випадках успішно застосовувати для їх аналізу і прогнозування досить прості моделі (виробнича функція Кобба-Дугласа та ін.). Набагато складніша, неоднорідна, гетерогена дійсність слаборозвинених регіонів відкидає ці зручні для дослідження моделі, засновані на спрощеному уявленнях про причинно-наслідковій зв'язки в економічному процесі, на неприпустимо усереднених і занадто високо агрегована.

Стан депресивності, як і будь-який великий соціально-економічний феномен, по своїй суті є системним. Слаборозвиненість в Україні - це перш за все якісна неоднорідність і системна невпорядкованість суспільства, що складається з різноманітних економічних і неекономічних інститутів традиційного і сучасного типу. У той же час необхідно підкреслити, що вказана фрагментарність і дезінтеграція України означає не повна відсутність зв'язків і взаємозалежності між різними укладами і секторами в економіці і суспільстві, а лише значну ослабленість і обмеженість цих взаємин.

У структуру сучасного сектора необхідно включати виробничі та інфраструктурні об'єкти, що належать державі і приватному капіталу. Ці два елементи на рівних підставах входять в структуру сукупного капіталу регіону, хоча, безумовно, кожен з них має свою специфіку і переслідує свої цілі. Особливо це відноситься до державного сектору в аграрній сфері, завдання якого виходять за рамки власне виробництва товарів і послуг і взагалі чисто економічної сфери. Однак це не знімає єдності елементів сучасного сектора, їх економічної взаємозв'язку, інтегрованості і взаємозумовленості.

Звісно ж, що в число найбільш фундаментальних параметрів сучасного сектора необхідно включити наступні: відносно високий технічний і науковий, а також організаційний рівень виробництва; використання, перш за все і головним чином найманої праці; роботу на ринок, як внутрішній, так і зовнішній; розвиток і розширення виробництва із залученням позикових коштів, мобілізованих насамперед через сучасні інститути грошової акумуляції (кредити банків та інвестиційних фондів, дотації держави та тощо); високий ступінь динамізму - високі темпи виробництва (в умовах кризи - відсутні або незначні), диверсифікація та розширення сфери ділової активності.

Література.

1. Бугіль С.Я. Організаційні особливості агропромислової інтеграції / С.Я. Бугіль // Вісник Львів. держ. аграр. ун-ту: Економіка АПК. — 2004. — № 9. — С. 496—500.
2. Гриненко С.П. Логістичний напрям розвитку інтегрованих формувань в агробізнесі / С.П. Гриненко // Економіка АПК. — 2007. — № 9. — С. 132—136.
3. Губенко В.І. Реалізація експортного потенціалу АПК України в умовах глобалізації світової економіки / В.І. Губенко // Економіка АПК. — 2005. — № 10. — С. 124—129.
4. Кристальний О.В. Формування системи державної підтримки розвитку агропромислового виробництва в Україні // Економіка АПК. — 2005. — № 7. — С. 8—14.
5. Ситник В.П. Формування і реалізація державної політики розвитку матеріально-технічної бази АПК в Україні / В.П. Ситник // Економіка АПК. — 2006. — № 2. — С. 19—29.
6. Цілі сталого розвитку 2016—2030 рр. [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://www.un.org.ua/ua/tsili-rozvytku-tysiacholitlia/tsili-staloho-rozvytku>
7. Про Стратегію сталого розвитку "Україна — 2020": Указ президента України за № 5/2015 від 12 січ. 2015 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>
8. Про схвалення Концепції Державної цільової програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року: розпорядження Кабінету Міністрів України за № 1437-р від 30 груд. 2015 р. [Електронний

ресурс] — Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/248907971>

References.

1. Bugil', S. Ja. (2004), "Organizational characteristics of agricultural integration", *Visnyk L'viv. derzh. agrar. untu: Ekonomika APK*, vol. 9, pp. 496—500.
2. Grynenko, S. P. (2007), "Logistics development direction of integrated units in agribusiness", *Ekonomika APK*, vol. 9, pp. 132—136.
3. Gubenko, V. I. (2005), "Implementation of export potential of AIC of Ukraine in conditions of globalization of the world economy", *Ekonomika APK*, vol. 10, pp. 124—129.
4. Krystal'nyj, O. V. (2005), "The formation of the system of state support of development of agroindustrial production in Ukraine", *Ekonomika APK*, vol. 7, pp. 8—14.
5. Sytnyk, V. P. (2006), "The formation and implementation of state policy for the development of materialtechnical base of agriculture in Ukraine", *Ekonomika APK*, vol. 2, pp. 19—29.
6. UN (2017), "The goals of sustainable development 2016—2030", available at: <http://www.un.org.ua/ua/tsilirozvytku-tysiacholittia/tsili-staloho-rozvytku> (Accessed 30 May 2018).
7. President of Ukraine (2015), Decree "About the Strategy of Sustainable Development "Ukraine 2020"", available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5/2015> (Accessed 30 May 2018).
8. Cabinet of Ministers of Ukraine (2015), Order "On Approval of the Concept of the State Target Program for the Development of the Agricultural Sector for the period up to 2020", available at: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/248907971> (Accessed 30 May 2018).

Стаття надійшла до редакції 20.07.2018 р.